

ABSTRAKTIT

KEY NOTE -LUENNOT

Maanantai 24.4.

MINNA KALJONEN, HT, erikoistutkija, Suomen ympäristökeskus – Eläinten hyvinvoinnin arvottaminen markkinoilla: dynaaminen näkökulma

Eläinsuojelujärjestöt ovat aktiivisesti ajaneet eläinten hyvinvointimerkintöjä lihatuotteisiin. Järjestöt ovat nähneet merkinnät win-win ratkaisuna, joiden avulla kuluttajat voivat saada todennettua tietoa ostopäätöksensä tueksi ja tuottajat lisäarvoa tekemilleen investoinneille. Tällä tavoin tarjontaa ja kysyntää muokkaamalla, merkinnät voivat auttaa ruokamarkkinoita uusiutumaan ja huomioimaan eläinten hyvinvoinnin paremmin. Eläinsuojelujärjestöjen hallinnoimia hyvinvointimerkintöjä on käytössä mm. Hollannissa, Saksassa ja Isossa Britanniassa. Suomessa hyvinvointimerkintää ei ole otettu käyttöön eläinsuojelujärjestöjen aktiivisesta kehitystyöstä huolimatta. Ruokapolitiikka kannustaa vahvemmin sektorikohtaisten laatujärjestelmien kehittämiseen. Myös lihatalot ovat keskittyneet kotimaisen lihantuotannon kilpailukyvynturvaamiseen. Tällä hetkellä Suomessa korkeamman lisäarvon tuotteet myydään usein suoraan tuottajalta kuluttajalle. Suoramyyntissä kuluttaja itse todentaa eläinten hyvinvoinnin vierailemalla tilalla ja keskustelemalla tuottajan kanssa. Yhtäläillä tuottaja saa paremman katteen tekemilleen investoinneille, kun osa tuotteen hinnasta ei valu välikäsilä.

Kolmannen osapuolen todentamissa sertifiointijärjestelmissä ja suoramyyntissä eläinten hyvinvoinnin lisäarvo rakennetaan täysin eri keinoin ja tavoin. Erilaiset arvottamisen tavat määrittelevät myös tuottajan, kuluttajan, eläimen, teollisuuden ja kaupan väliset suhteet ja vaikutusmahdollisuudet ruokaketjussa eri tavoin. Tässä esityksessä peräänkuulutan lisähuomiota erilaisiin lisäarvon rakentamisen tapoihin ja käytänteisiin ruokamarkkinoilla. Niiden ymmärrys on tärkeää, jos haluamme ymmärtää miten ruokamarkkinat uusiutuvat ja miten eläinten hyvinvoinnin arvottaminen markkinoilla ylipäätään on mahdollista. Markkinoita ei kuitenkaan voi tarkastella erillisenä saarekkeena. Ruokapolitiikan kohdennukset markkinaperusteiseen eläinten hyvinvoinnin edistämiseen määrittelevät uudelleen julkisen vallan ja markkinoiden välistä työnjakoa eläinten suojelussa ja hyvinvoinnin edistämässä. Myös eläinten hyvinvointia koskevan tutkimuksen on oltava tarkkana tässä.

Tiistai 24.4.

[ELISA AALTOLA](#), FT, filosofian dosentti (Turun yliopisto) ja tutkija (Itä-Suomen yliopisto) –
Tunteet, tarkkaavaisuus ja eläinetiikka

Oletus, jonka mukaan moraalit perustuu rationaalisen pohdinnan varaan, on dominoinut länsimaista filosofiaa ja myös eläinetiikkaa. Niin sanottu affektiivinen käänne on tarjonnut tuulta tämän oletuksen kritisoinnille ja esittänyt, että moraaliset arvot sekä periaatteet perustuvat usein ei-rationaalisten syiden, kuten tunteiden, varaan. Luento käsittelee tunteiden roolia eläimiin kohdistuvissa moraalikäsitelyissä ja pyrkii samalla jäsentämään, miten tunteiden ja järjen välistä kuilua voi eläinkäytännön kautta kaventaa. Se nostaa esille erityisesti kaksi tunnetta, empatian sekä häpeän, ja arvioi näitä Simone Weilin sekä Iris Murdochin tarjoaman tarkkaavaisuuden filosofian näkökulmasta. Tavoitteena on löytää kosketuspintoja tunteiden ja reflektion välille tavalla, joka avaa uusia pintoja myös ihmisten ja toislajisten eläinten kohtaamiseen.

TYÖRYHMÄT

Maanantai 24.4.

Työryhmä 1

[MARIIA NISKAVAARA](#)
Helsingin yliopisto
mariia.niskavaara@helsinki.fi

Ei-inhimillinen eläinmieli lukemisen ja kirjoittamisen konventioissa ja uusissa sovelluksissa

Esitelmäni on keskustelunavaus, jonka tarkoitus on ehdottaa monitieteistä ja -taiteista yhteistyötä ei-inhimillisten eläintoimijoiden tuottamiseksi kirjallisuudessa. Artikkelissään "Animal Minds across Discourse Domains" (2017) David Herman huomauttaa, että taiteen tuottamisen käytännöllä on vaikutusta siihen, millaisiksi kulttuuriset eläinaiemukset muodostuvat. Ehdotan, että tuottamalla kirjoittamisen käytäntöjä, jotka mahdollistavat ei-inhimillisten eläintoimijoiden esittämisen, voidaan luoda esittämisen tapoja, joissa eläintoimijan arvo ei ole sidoksissa esityksen inhimillisyyteen.

Kirjallisuustieteessä henkilöihahmon on nähty olevan ihminen tai ihmismäinen, antropomorfinen olento. Ei-inhimillisiä eläimiä on käsitelty pääasiassa metaforina ja symboleina. Kognitiivinen narratologia, joka tutkii kirjallisuuden henkilöihahmoja mielinä ja kognitiivisina toimijoina tarkastelee yhtä lailla ihmismäisen mielen esittämisen tapoja. Tällaiset tutkimuksen- ja lukemisen käytännöt tuottavat kulttuuria, jossa henkilöisyys kirjallisuudessa sitoutuu inhimillisiin pidettyihin piirteisiin. Eläinrepresentaatioiden nähdään vaikuttavan myös tapaan, jolla todellisiin eläimiin suhtaudutaan. Tällöin vaarana on, että eläimen arvo sitoutuu siihen, missä määrin eläin vastaa käsitystämme normatiivisesta hyvän ihmisen ideaalista. Ehdotan, että sekä fiktiiviset että todelliset eläimet on kyettävä näkemään arvokkaina silloinkin, kun ne edustavat ei-inhimillistä toiseutta.

Eläinten kognition ja käyttäytymisen tutkimus on viime aikoina enenevästi korostanut eläinten tunnistamista kognitiivisina ja tuntevina olentoina (esim. Telkänranta 2015, 2016). Kirjallisuudessa

eläinten kognition kuvaukset sitoutuvat kuitenkin edelleen konventionaalisiin ihmismielen esittämisen käytäntöihin. Kirjallisuuden eläinesityksiä onkin pyrittävä aktiivisesti purkamaan ja kyseenalaistamaan uudenlaisten, ei-inhimillistä eläintoimijuutta korostavien tarinoiden mahdollistamiseksi.

Se, millaisia eläinesityksiä kirjallisuudessamme luemme huomenna, kirjoitetaan tänään. Kirjoittamisen konventioiden aktiivisella muutoksella on mahdollista nostaa ei-inhimillisten eläinesitysten arvoa erilaisissa kirjallisissa tarinoissa. Ehdotan luovan kirjoittamisen, kirjallisuudentutkimuksen ja kognitiivisen eläintutkimuksen keinojen yhdistämistä uudenlaisen eläinesitysten tutkimiseksi ja tuottamiseksi. Näin vahvistetaan taiteellisia käytäntöjä, joissa eiinhimilliset eläimet nähdään yhtä arvokkaina toimijoina kuin antropomorfiset henkilöhahmot.

VISA HELENIUS

Turun yliopisto

visa.helenus@utu.fi

Kaksi vastakkaista näkökulmaa eläinkäsitysten historiasta: Lucretiuksen materialismi ja Leibnizin idealismi

Eläimet synnyttävät monia kysymyksiä. Ihminen pohtii muun muassa suhdettaan eläimiin, eläinten ominaisuuksia, kuten eläinten tietoisuuden laatua, ja eläinten arvoa. Esimerkiksi filosofian historiassa lähes jokaisella tunnetulla filosofilla on näkemyksensä eläinten tietoisuudesta ja asemasta maailmankaikkeudessa (Vilkkä 1996).

Roomalainen Titus Lucretius Carus (1. vs. eaa.) on kirjoittanut *De rerum natura* klassikon. Hänen filosofiansa lähtökohtana on naturalistinen materialismi, jonka mukaan kaikki olevainen koostuu aineellisista atomeista ilman yliluonnollisten tai jumalallisten voimien vaikutusta. Lucretius esittää teoksessaan monia mielenkiintoisia näkemyksiä eläimiä koskien. Erityisesti *De rerum naturan* viides kirja käsittelee eläimiä, jossa Lucretius esittelee ajatuksiaan muun muassa eläinten synnystä, kehityksestä ja suhteesta ihmiseen. Esimerkiksi hänen näkemyksensä vahvinten eläinlajien eloonjäämisestä muistuttaa varsin paljon Darwinin luonnonvalintateoriaa.

Saksalainen Gottfried Wilhelm Leibniz (1646–1716) eli Lucretiusta huomattavasti myöhemmin ja aivan toisenlaisessa ajassa. Leibniz on eräs uuden ajan alun merkittävimpiä filosofeja. Hänen filosofiansa on rationalistista idealismia, jonka mukaan kaikki olevainen koostuu Jumalan luomista henkisistä atomeista eli monadeista. Leibniz esittää tuotannossaan lukuisia huomioita eläimistä. Eräs suurimmista eroista Leibnizin ja Lucretiuksen välillä on se, että Leibnizin filosofia esittää maailmankaikkeuden olevan jumalallisen suunnittelun synnyttämä paras mahdollinen maailma. Tämän seurauksena myös eläimet ovat harkittuja, toisin kuin Lucretiuksella.

Esitelmä vastaisi seuraaviin kysymyksiin: (i) Millaisen eläinkäsityksen Lucretiuksen filosofia antaa? (ii) Millaisen eläinkäsityksen Leibnizin filosofia antaa? (iii) Missä kohdissa Lucretiuksen ja Leibnizin käsitykset eroavat tai yhtenevät? (iv) Miten nykyaikana voidaan suhtautua Lucretiuksen ja Leibnizin käsityksiin?

Esitelmän rakenne on seuraava: 1. Johdanto; 2. Lucretiuksen eläinkäsitys; 3. Leibnizin eläinkäsitys; 4. Lucretiuksen ja Leibnizin käsitysten erot ja yhtäläisyydet; 5. Nykyajan perspektiivi; 6. Lopuksi.

PIRJO SUVILEHTO

Oulun yliopisto

pirjo.suvilehto@oulu.fi

Vauvasanataidetta ja ponistelua. Talli ja eläinkontaktit pienokaisen taideperustaisen hevostoiminnan (art-based horse-activities, AHA) ympäristönä tapaustutkimuksessa Pohjois-Suomessa

Tapaustutkimus pienokaisen (4 kk-16 kk) sanataidetoiminnasta ja taidepedagogisesta hevostoiminnasta tallikontekstissa pohjoisessa Suomessa 2016. Aineosto käsittää 12 tapaamiskertaa, kahden oppitunnin ajan kerrallaan. Tapaamisessa seurataan pienokaisen kiinnostuksenkohteita, lukuharrastuksen käynnistymistä, taideaktiviteetteja sekä ponikontakteja yksityisessä kodissa ja yksityisellä tallilla. Tapaamiset ovat kerran kuussa äidin ja pienokaisen kanssa. Eettiset kysymykset on huomioitu niin osallistujien kuin ponien kanssa toimiessa. Aineosto luodaan AHA-menetelmällä, tulokset analysoidaan kirjallisuudentutkimuksen lähilukuna, tutkimuspäiväkirjamerkinnöistä ja valokuva- ja videotaltioinneista. Tutkimus on uutta luova yhdistelmä vauvasanataidetta ja eläinkontakteja. Tutkimuksellisesti talli taidekontekstina ja tutkimusympäristönä on uusi ja innovatiivinen. Hevonen ja lapsi nähdään tutkimuksessa toimivina ja aktiivisina yksilöinä, ei kohteina. Hevonen on ”hiljainen kanssakulkija”. 12 kuukauden tutkimusajanjakso valottaa, kuinka pienokaisen kasvavat taidot ja kiinnostuksenkohteet konkretisoituvat taideperustaisissa tapaamisissa. Jakson aikana seurataan myös pienokaisen hevuskontaktien kehittymistä.

REETA KANGAS

Turun yliopisto

rekang@utu.fi

Neuvostoliiton arvottavat eläinvertaukset

Propagandassa käytetään usein eläinvertauksia ihmisten kuvaamiseksi. Vertauksilla pyritään yleensä vähättelemään ja pilkkaamaan propagandan kohdetta. Kohde voidaan esimerkiksi esittää käärmeenä, jolloin kristilliset eläimen pahuutta kuvaavat symboliset vivahteet pyritään siirtämään kuvauksen kohteeseen. Tämänkaltainen ihmisten vertaaminen eläimiin rakentaa kaksijakoista maailmankuvaa, jonka mukaisesti kuvauksen kohde on rinnastettavissa eläimiin ja näin ollen loitonnettu ihmisistä. Näin kohde pyritään asemoimaan ”meistä” poikkeavaan asemaan, ”heidän” joukkoon. Vertaamalla ihmisiä eläimiin, rakennetaan kaksijakoista maailmankuvaa. Eläinvertaus korostaa ja vahvistaa näkemystä siitä, että ihmiset ja eläimet ovat merkityksellisesti toisistaan poikkeavia. Harvoin propagandan eläinvertaukset ovat positiivisia. Tämä on tilanne silloin, kun pyritään ylistämään jonkun asemaa tai tekoja positiivista eläinsymbolia käyttämällä. Esimerkiksi hevosta voidaan käyttää ratsastajan uljautta korostamaan.

Tarkastelen eläinvertauksia propagandan arvottavina välineinä Neuvostoliiton kommunistisen puolueen keskuskomitean virallisen lehden, Pravdan, materiaalia analysoimalla. Eläinvertauksia löytyy lehdestä sekä kuvallisessa että sanallisessa muodossa. Olettamukseni on, että nämä molemmat vertausten muodot tukevat toisiaan ja näin vahvistavat lehden tuottamaa viestiä. Primaariaineistoni koostuu Pravdassa vuosina 1918–1991 julkaistujen pilapiirrosten ja artikkeleiden eläinvertauksista. Tilasto-, kieli- ja kuva-analyysin keinoin hahmotan niitä kehityslinjoja, joita neuvostoliittolaisen propagandan eläinvertauksissa näkyy. Analyysini kattaa koko sen historiallisen periodin, jonka aikana Pravda toimi Neuvostoliiton virallisena uutislähteenä. Näin on mahdollista hahmottaa eläinvertauskuvien historiallisia kehityslinjoja Neuvostoliitossa.

Tutkimukseni keskittyy erityisesti kolmeen kysymykseen: 1) Mitkä eläimet esiintyvät Pravdan eläinvertauksissa? 2) Miksi juuri näitä eläimiä käytettiin? 3) Millä tavoin kielelliset ja kuvalliset eläinvertauksut suhteutuvat toisiinsa? Näitä tutkimuskysymyksiä silmällä pitäen aineistoni analyysi valottaa sitä, mikä oli eläimen arvo neuvostopropagandassa.

Työryhmä 2

SARI UNG-LANKI

Jyväskylän yliopisto

sarijoun@student.jyu.fi

Sosiologiaa hybrideistä: käänös ja puhdistus bioteknologiassa

Pohdin esityksessäni ihmisen ja muiden eläinten välisen rajan murtumista ja uudelleen rakentumista tarkastelemalla keskustelua erilaisista bioteknologisesti muokatuista hybrideistä. Käytän hyväkseni erityisesti Bruno Latourin (1993) teoriaa luonnon/eläimen ja kulttuurin/ihmisen välisestä eronteosta sekä "puhdistamisesta" ja "käännöksistä". Analyysini rakentuu kriittisen eläintutkimuksen ja eläinsubjektin näkökulmasta käsin.

Vaikka bioteknologia on mahdollistanut ihmisen ja muiden eläinten välisen fyysisen rajan hämärtyamisen, perinteiset humanismiin pohjautuvat käsitykset vaikuttavat säilyvän kaikesta huolimatta. Meitä ei tee "ihmisiksi" tai "eläimiksi" vain biologinen ja geneettinen muoto, vaan kenties entistä vahvemmin kulttuurinen määrittely, asema ja arvo. Ihmisten ja muiden eläinten (sekä "hybridien") välinen moraalinen eronteko tulee näin yhä näkyvämmäksi.

TAIJA KAARLENKASKI

Itä-Suomen yliopisto

taija.kaarlenkaski(at)uef.fi

Hellästi hoidettavat "elävät koneet"

Materiaalisuus, eläimen ruumis ja hyvä lehmä 1900-luvun vaihteen suomalaisessa karjanhoidossa

Suomalaisessa maataloudessa tapahtui merkittävä murros 1800-luvun lopulla, kun viljanviljelystä alettiin siirtyä karjatalouteen. Taustalla olivat viljan maailmanmarkkinahinnan lasku, 1860-luvun katovuodet ja voikaupan laajeneminen. Karjanhoitoa alettiin edistää maatalouspoliittisilla toimilla, kuten perustamalla neuvontaorganisaatioita, mejjeri- ja karjanhoitoalan koulutusta sekä tukemalla mejjereiden perustamista. Yhteiskunnan yleisen modernisaatiokehityksen myötä maatilat alkoivat siirtyä omavaraistaloudesta kaupalliseen tuotantoon. Aiemmin lehmä oli monin paikoin ollut lähinnä lannoitteen tuottaja viljapelloille, mutta nyt karjantuotteet alkoivat muodostaa merkittävän tulonlähteen maataloilta.

Esityksessäni tarkastelen 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun karjanhoitoa materiaalisuuden ja ruumiillisuuden näkökulmista. Miten nautojen ruumiita ja ruumiillisuutta kuvattiin? Millaisina hyvän lehmän ominaisuudet tuolloin nähtiin? Aineistoina käytän 1860–1920-luvuilla julkaistuja

karjanhoito-oppaita, jotka olivat joko alan oppilaitosten oppikirjoja tai yleisemmin maanviljelijöille suunnattuja tietoteoksia. Karjanhoitomenetelmien parantamiseen ja maanviljelijöiden valistamiseen keskittyvän kirjallisuuden rinnalla tarkastelen kansatieteellisiä kuvauksia karjanhoidosta. Ne ovat vastauksia vuosina 1887–1893 julkaistuihin (uudelleenjulk. 1910 ja 1930) elinkeinoja ja maaseudun elinolosuhteita koskeviin kansatieteellisiin kyselyihin, joissa käsiteltiin myös karjanhoitoa.

Teoreettisesti esitykseni nojautuu uusmaterialistiseen ajatteluun, jossa keskeistä on ruumiillinen osallisuus materiaaliseen maailmaan. Lisäksi inhimillinen ja ei-inhimillinen sekä toimijuus nähdään suhteellisina ja prosessimaisina: toimijat eivät ole ainoastaan inhimillisiä olentoja. Hyödynnän historian tutkija Erica Fudgen (2012) kehittämää käsitettä *animal-made-object*, jolla hän viittaa eläimiin sekä toimijoina että materiaana, ja lisäksi ihmisten ja eläinten suhteiden ristiriitaisuuksiin. Esimerkiksi karjanhoito-oppaissa yhtäältä kuvattiin nautoja ”elävinä koneina”, joiden tarkoitus on tuottaa hyötyä ihmiselle, mutta toisaalta oppaissa painotettiin eläinten hyvää kohtelua: niitä kehoitettiin hoitamaan ”hellästi” tai jopa ”rakkaudella”. Sekä kansatieteellisissä kuvauksissa että karjanhoito-oppaissa kuvailtiin ajoittain hyvinkin yksityiskohtaisesti hyvän lehmän ruumiillisia piirteitä. Kuitenkin myös eläimen luonne kytkeytyi sen arvoon oleellisesti.

ANNIKA LONKILA
Itä-Suomen yliopisto
annika.lonnkila@uef.fi

Huippuunsa hiotut lehmät: genomitiedon käytännöt maitotiloilla

Karjanjalostuksessa on kyse arvon tuottamisesta. Jalostuksessa on kyettävä erottelamaan, mitkä eläimet ovat arvokkaita, ja mitkä voidaan karsia. Eläimen arvo ei ole kuitenkaan yksiselitteinen asia: arvo pitää näyttää toteen maitotilan arkipäiväisissä käytännöissä, jotta se säilyttäisi merkittävyytensä. Tähän työhön osallistuvat paitsi ihmiset myös monet ei-inhimilliset toimijat. Viime aikoina genomiteknologiat ovat alkaneet määrittää sitä, miten lehmä jalostetaan ja arvotetaan. Ne mahdollistavat uusien ominaisuuksien jalostamisen ja lisäävät koko maidontuotantoketjun tehokkuutta.

Keskityn genomisen valinnan teknologiaan tarkastellakseni miten uudet käytännöt lyövät itsensä läpi, valtaavat tilaa, muuttuvat, ja tulevat kyseenalaistetuiksi siinä prosessissa, jossa tilat tekevät päätöksiä eläinten arvosta, elämästä ja kuolemasta. Tutkimukseni pohjautuu empiiriseen työhön kahdellakymmenellä suomalaisella lypsykarjatilalla. Kysyn, miten materiaaliset käytännöt tekevät genomitiedosta kestäväää ja todellista tietyillä tiloilla ja merkityksetöntä toisilla. Tieteellinen tieto ei tule hyväksytyksi ja käyttöön otetuksi itsestään: se leviää vasta kun toimijat muodostavat siihen siteitä myös laboratorioiden ulkopuolella, monilajisissa verkostoissa. Kartoitan tilojen moninaisia käytäntöjä ja niiden välisiä suhteita ymmärtääkseni miten genomitiedosta tulee tiloilla totta. Genomitiedon tapojen tarkastelu avaa myös ikkunan siihen, miten suomalainen lypsylehmä syntyy näissä samoissa käytännöissä. Lehmä tutkitaan, mitataan, lääkitään, kosketaan, siemennetään, arvioidaan, tapetaan, luetteloidaan, ja operoidaan. Niistä puhutaan ja niitä katsotaan, niitä hoidetaan, rakastetaan ja vihataan, ja niiden kanssa seurustellaan. Samaan aikaa lehmät tuntevat, kokevat, aistivat, koskevat, seurustelevat, vastustavat, sairastavat, ja iloitsevat. Vaikka eläimet, kuten muutkin toimijat, syntyvät tällaisissa moninaisissa käytännöissä, me emme voi koskaan tuntea kaikkia näitä käytäntöjä. Kysymys siitä, millaista lypsylehmää nykyisten maitotilojen käytännöt luovat, on eettisesti ja poliittisesti merkityksellinen. Se voi myös auttaa ymmärtämään, miten toimijat luovat maailmaan järjestystä liittämällä merkityksiä sekaviin ja moninaisiin aineellisiin käytäntöihin.

TARJA SALMELA-LEPPÄNEN

Lapin yliopisto

tarja.salmela@ulapland.fi

[Humanimal] – disrupting the boundaries (and the potential within)

Horjuttamalla perinteistä moraalijärjestystä ihmisen ja muiden eläinlajien välillä, perustuen ihmisen luotuun primääriin asemaan ja johtaen muiden eläinten hyväksikäytön näennäiseen oikeutukseen, tarjoan esityksessäni tilan erilaisille yhdessä olemassa olemisen ruumiillistuneille muodoille hengittävien, aistivien ja tuntevien subjektien välillä. Esityksessäni tutkin ja hämmästelen ihmisen suhdetta muihin eläinsubjekteihin, joita tulemme koskettaneeksi, ja jotka toisaalta jäävät kosketuksemme ulottumattomiin. Esitykseni on täten kohtaamisten tila 'inhimillisiksi' ja 'ei-inhimillisiksi' lokeroiduille subjekteille, ravistellen luotujen rajojen premissejä. Esitykseni muistuttaa katselijaansa siitä, kuinka paljon ihminen jakaa muiden eläinten kanssa ja toisaalta, kuinka rajojen olemassaolo johtaa brutaaleihin hyväksikäytön muotoihin tuoden esille eläimen ruumiillisen haavoittuvuuden hiljennetyllä, tukahdutetulla tavalla.

Esitykseni koostuu ruumiillisista kohtaamista niin hämmentävissä yhteisöissä, joissa ihminen on kasvanut elämään muiden eläinten kasvatettavana, kuin yhteisöissä, joissa ihminen on länsimaalaiselle ihmiselle epätyypillisessä kontaktissa muiden eläinten kanssa. Esityksessäni ihmetellään myös ruumiillisia kohtaamisia konteksteissa, joissa eläin on alistettuna ihmisen tahtoon ja kohtaamisia, joissa eläin representoidaan uhkana ihmiselle. Esitykseni tuo esille myös rauhanomaisia yhdessä elämisen muotoja eri eläinlajien välillä, joissa ihmisen ja toisen eläinlajin erilaisuudet näyttäytyvät kallisarvoisuudessaan ja moninaisuudessaan – antaen toisilleen ja erilaisuudelleen tilaa hengittää.

Esitykseni on oodi vallan varjoon painetuille eläinyksilöille ja samalla kauniin yhdessä elämisen ja rauhanomaisen kohtaamisen potentiaalille. Esitykseni teoreettisena inspiraationa toimii feministiset etiikan teoriat, joista erityisesti kirjallisuus ruumiillisesta etiikasta organisaatioissa (ks. Pullen & Rhodes, 2014) ja ymmärrys etiikasta yhteisöllisenä olemassa olemisena ja ruumiillisena anteliaisuutena (Diprose, 2002). Esitykseni taustalla on jo lapsuuden vuosista kummunnut rakkaus kaikkea elävää kohtaan ja syvä suru ja ahdistus eläinten hyväksikäytön oikeutuksesta länsimaalaisessa yhteiskunnassamme. Tuntemukseni johdattivat minut eläinoikeuskysymysten ja veganismin pariin lukiovuosinani ja kypsyivät ihmis-eläinsuhteiden tarkasteluun nyt kulttuuritutkijana. Organisaatiotieteisiin sijoittuva, loppuvaiheessa oleva väitöskirjani käsittelee nukkumista ja nukkuvaa ruumista nykyajan yhteiskunnassa. Olen työstänyt ei-inhimillisten subjektien unta ja siihen kohdistuvan vallankäytön teemaa viime vuosina väitöskirjani kokonaisuuden ohella, johdattaen minua hiljalleen post doc -polulleni yhteiskunnallisen eläintutkimuksen kiehtovalle kentälle.

Työryhmä 3

PHILIP LINE

philip.line@gmail.com

Eläinten arvottaminen keskiajan metsästyskulttuurissa

Keskiajalla suurten villieläinten metsästystä pidettiin keskeisenä osana aatelismiehen koulutusta ja metsästyksellä oli suuri merkitys ylhäisön kulttuurissa. Myöhäiskeskiajan tutkielmista ja

ritariromaaneista löytyy useita metsästyskäytäntöjen selostuksia, jotka kuvaavat monimutkaistuvaa rituaalista metsästystä. Niistä löytyy myös metsästyksen liittyvien eläinten kuvauksia. Selitykset korostavat "par force" (koirien kanssa) metsästystä, vaikka tiedämme, että tehokkaampia metsästysmetodeja käytettiin, kun tarvittiin suuria määriä lihaa tai harjoitettiin salametsästystä. Tutkielmat ja ritariromaanit heijastavat sekä ylhäisön käsitystä itsestään että käsitystä metsästysestä ja saaliseläimistä. Metsästyksessä apuna olevia eläimiä arvostettiin niiden taitojen takia ja niiden ominaisuudet heijastivat omistajiensa ominaisuuksia olettaen että, eläimillä ei ollut päättelykykyä. Esimerkiksi eri tyyppisille haukoille annettiin ihmisen sosiaalista asemaa vastaava asema. Vaikka saaliseläimet usein liitettiin tuhoaviin ja epäsosiaalisiin voimiin, kuten villi luonto yleensä, niille annettiin vaihteleva määrä kunnioitusta ja status ylhäisinä "vihollisina", mikä teki metsästyksestä kilpailun arvoisen aatelismiehelle ja soturille. Kun eläin oli ajettu ahtaalle, se saatettiin jopa haastaa kaksintaisteluun. Eläimen surmaamisen jälkeen se leikeltiin palasiksi kunnioittavalla tavalla. Eläimiä arvostettiin siinä määrin, että niille saatettiin antaa inhimillisiä ominaisuuksia ja metsästyksessä apuna olevia eläimiä pidettiin uskollisina apureina. Lakiasiakirjat ja arkeologiset todisteet osoittavat, että eläimiä kunnioitettiin vähemmän silloin, kun niitä saalistettiin suuria määriä yhdellä kertaa tai niitä metsästettiin laittomasti. Tällöin ne itse asiassa olivat vain ruuan lähde kuten kotieläimet yleensä. Vaikka keskiajan metsästäjien kuva omasta harrastuksestaan kuuluu oman aikansa kulttuuriin, sillä on monia samanlaisia ominaisuuksia kuin metsästyksikäytöksillä eri aikakausina nykyaika mukaan lukien. Eläimen surmaaminen peitetään reilun kilpailun ja saaliin kunnioituksen ulkoasuun, mikä antaa metsästäjälle oikeutuksen omiin tekoihinsa.

VESA MARKUKSELA

Lapin yliopisto

vesa.markuksela@ulpland.fi

Arvokalan kanssa kilpasilla olo – antitanssia ja aistimista kuin kala

Vapaa-ajankalastus on suomalaisten tärkein toiminnallinen luontoharrastus. Vuosittain 1,5 miljoona henkeä kalastaa maamme vesillä. Harrastaminen voi olla palkitseva harrastajalle itselleen, yhteiskunnalle yleensä, mutta myös harrastusmahdollisuuksia tarjoaville yrityksille. Vapaa-ajankalastusalalla toimivien yritysten kotimaisilta matkailijoilta saadut kalastusmatkailutulot muodostavat 100 miljoonan euron liikevaihdon ja kalastusmatkailun kumulatiivisten matkailutulojen arvioidaan olevan yli 285 miljoonaa.

Tässä huomion kohde ei kiinnity taloudellisiin kysymyksiin vaan kalastajiin ja kalastuksen kohteeseen, kalan, kulttuuriseen arvoon ja merkityksiin. Urheilukalastusharrastajien on todettu pyrkivän kehittymään kalastustaidoissaan ja erikoistumaan tiettyihin saaliskalalajeihin – tavanomaisesti jalokaloihin. Harrastuksen viehätöksessä kilpailuvietti ja saalis ovat merkityksellinen vetovoima.

Kalastuskilpailuissa kalasaalin arvostaminen ja saalittomuuden pelko kasvaa. Kalastuskilpailut ovat kalastajien välinen rinta-rinnan kisailu suurimmasta kalasta ja kalasaaliista. Kalastuskilpailu on myös *kalastajien ja kalan välistä kilpasilla oloa*. Tätä suhdetta voidaan pitää *anti-paritanssina*. Kalastajan päämäärä on päästä "liki" kalaa. Kalan päämäärä on puolestaan päästä kauas "pois" kalastajista. Kalastaja pyrkii kalastusvälineistön rytmiliikkeillä houkuttelemaan kalaa luoksensa ja kala puolestaan harhauttamaan pyytäjänsä.

Toteutunut saaliittomuus on yksi kilpakalastajan pahimmista peloista – julkinen toisten edessä epäonnistuminen. Kaloja voidaankin pitää käytännön arvottajina. Mikään kalastuskulttuurillisesti "oikea" pyyntitoimintatapa ei ole validi, mikäli ne eivät johda kalan saamiseen. Kalat ovat osa

kilpailukäytäntöä ja määrittävät sen, kuinka joko onnistutaan tai epäonnistutaan – kalat omaavat ei-inhimillistä toimijuutta.

Onnistuakseen kalastajat perehtyvät kulttuurilliseen tietoon, kalojen elämään ja elintapoihin, joissa aistit ovat osana. Kaloilla on oma elinkaarensa ja oma vuodenaikainen ja vuorokaudenaikainen rytmensä: ne lepäävät, heräävät toimintaan ja rupeavat syöntiajalleen vaihtelevissa paikoissa. Kalan elinmaailmaan, vesiperään, uppoutuneen kalanpyytäjän on oltava oikeilla vesistöillä ja pyyntisyvyyksillä; osattava ounastella minkälaiset värit, liikkeet tai hajusteet vetoavat kalan aisteihin – *kalastajien on siis aistittava kuin kala.*

Kalan arvostamista ilmaistaan eri tavoin, kuten kalastuskulttuurisen monisisältöinen ”munat pataan” kielikuvalla, joka ilmentää kalaruoan puutetta. Sen merkitys viittaa kuitenkin ennen kaikkea miehisyteen – saamattomuuteen. Puhumattakaan kalatarinoista niistä karanneista tai trofeekalakuista. Arvo ilmenee myös vaikenemisena. Taitotieto jalokalan ottipaikasta on kuin aarrepaikka, joka karttaan merkitään ja kätketään toisilta aarteensijöiltä.

ANNE HIRVONEN

Tampereen yliopisto

anne.hirvonen@gmail.com

Luonnonvaraisten lintujen arvottamisen tavat Radio Suomen Luontoilta-ohjelmassa
Tässä esityksessä tarkastelen tutkimukseni aineistoa lintujen arvon ja arvottamisen näkökulmasta. Millä tavoin lintuja ja omaa suhdetta lintuihin kuvataan ja millaista arvoa niille annetaan? Tutkimukseni aiheena on Radio Suomen Luontoilta-ohjelman lintuaiheisten keskustelujen heijastelema eläinkuva ja luontosuhde, joita pohdin posthumanistisesta näkökulmasta ja metaforien kautta.

Radio Suomen Luontoilta-ohjelmaa on tehty jo 40-vuoden ajan ja ohjelma on vakiinnuttanut asemansa osana luontokulttuuriamme. Luontoilta-ohjelmassa yleisö voi esittää asiantuntijaraadille kysymyksiä Suomen luonnonvaraisesta luonnosta suorassa lähetyksessä. Vaikka ohjelman aihe rajaa puheenaiheita ja osallistujia, kysymyksiä esitetään eri puolilta maata ja kuulijoissa on eri-ikäisiä ihmisiä. Villejä lintuja tarkkaillaan, ruokitaan ja niille rakennetaan pönttöjä. Lintuja voidaan arvostaa esimerkiksi linnun harvinaisuuden, ulkonäön tai linnun käyttäytymisen ja taitojen kautta. Kotipihan lintujen kanssa voidaan tuntea kumppanuutta ja yksittäisistäkin kohtaamisista voi syntyä muistoja ja tarinoita. Usein soittajan havainnossa on soittajalle jotain erityistä. Havainto voi olla tuore, samana päivänä tehty, tai tarina voi tulla vuosikymmenten takaa.

Ihminen pyrkii usein tulkitsemaan eläimen käyttäytymistä asettumalla sen asemaan. Lintuja tarkastellaan ihmisen omien tietojen, taitojen ja kokemusten pohjalta. Kulttuurin, perinteiden ja uskomusten kuhunkin lajiin liittämät (ihmisen) luonteenpiirteet tai moraaliset arvot vaikuttavat taustalla. Jos ihminen projisoi eläimiin omia tuntemuksiaan ja käsityksiään, joita eläimellä ei todellisuudessa ole, on eläimen inhimillistäminen perusteetonta. Perusteeton inhimillistäminen sivuuttaa eläimen erityisyyden ja sen oman kokemusmaailman, ja tekee eläimistä ihmisen ominaisuuksien vertauskuvia.

Vertauskuvat ja metaforat kuvaavat vierasta asiaa tutuilla termeillä. Ihminen ei voi täysin välttää ihmiskeskeisyyttä toisia lajeja tulkitessaan, mutta parempaan ymmärrykseen pääseminen on mahdollista, jos eläimen tapa kokea maailma huomioidaan. Jos eläintä kuvataan ihmiselämästä tutuilla käsitteillä, mutta eläimen oman biologian pohjalta, on inhimillistäminen metaforista. Valitut metaforat kertovat samalla siitä, miten puhuja kohdettaan arvottaa.

Tähän esitykseen kokoan analyysin alustavia tuloksia siitä, millaisia arvottamisen tapoja Luontoillan puhettavat heijastelevat. Arvottamisen tavat ilmentävät osaltaan niitä käsityksiä, joita meillä tällä hetkellä luonnonvaraisista linnuista on.

Työryhmä 4

NORA SCHUURMAN

Itä-Suomen yliopisto

nora.schuurman@uef.fi

Arvokas kuolema eläinlääkäriasemalla: omistajien kokemukset lemmikin lopettamisesta

Moni lemmikinomistaja toivoo, että oman lemmikin kuolema olisi aikanaan hyvä tai arvokas. Lemmikkikulttuurissa eläimen lopettaminen on eläinlääkärin tehtävä, ja lemmikki lopetetaan useimmiten eläinlääkäriasemalla. Lopettamistilanne ei ole helppo eläimen omistajalle, jonka on hyvästeltävä lemmikkinsä ja samalla hallittava tunteensa hetkellä, jolloin myös eläimen hyvinvointi ja lopettamisen oikea-aikaisuus pohdituttavat. Vaativa se on myös eläinlääkärille, joka kantaa vastuun lopettamispäätöksen perusteista ja joutuu lopetettavan eläimen lisäksi ottamaan huomioon myös eläimen omistajan huolet ja toiveet.

Tarkastelen tässä esityksessä hyvän kuoleman performanssia lemmikkien lopettamisessa eläinlääkäriasemalla, sellaisena kuin se tulee esiin lemmikkien omistajien kertomuksissa. Tutkin lemmikkien lopettamiseen liittyviä käytäntöjä, omistajien kokemia tunteita lemmikin menettämisestä, eläimen toimijuuden sekä eläinlääkärin asiantuntijuuden merkitystä. Esityksen aineisto koostuu Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran (SKS) Kansanrunousarkiston vuosina 2014–2015 toteuttamasta valtakunnallisesta kirjoituskeruusta *Kissa, koira, hevonen – eläin perheenjäsenenä*. Teoreettisesti esitys perustuu viimeaikaisiin keskusteluihin ihmisen ja eläimen suhteen tilallisuudesta sekä eläinsuhteesta performanssina eli prosessina, jossa suhteen tuottamiseen osallistuvat sen eri osapuolet.

Aineiston analyysin perusteella eläinlääkäriasema lemmikin lopettamisen paikkana tekee eläinsuhteesta haavoittuvan siirtämällä sen pois kotoa, missä suhde lemmikkiin on rakennettu ja missä sitä on arjessa eletty ja yhdessä tuotettu. Siihen, millaiseksi lemmikin lopettaminen muodostuu, vaikuttavat kaikki läsnäolijat. Tärkeitä tekijöitä ovat eläinlääkärin, omistajan ja eläimen keskinäinen luottamus ja vuorovaikutus, eläimen toimijuus sekä eläinlääkärin asiantuntijuus. Riskinä on lopetuksen epäonnistuminen, joka voi johtaa eläimen kipuun ja kärsimykseen, eläinsuhteen kriisiytymiseen sekä omistajan ja eläinlääkärin välisen luottamuksen menettämiseen. Onnistuessaan lemmikin lopetustilanne voi kuitenkin olla osa eläimen hyvinvoinnista huolehtimista, ja tällaisessa tilanteessa eläimen kuolemaa voi pitää hyvänä ja arvokkaana.

SANNA LILLBROÄNDA-ANNALA
Åbo Akademi
slillbro@abo.fi

Kohtaamisia ja yhteiselämää katukissojen kanssa

Kodittomat ja kaduilla elävät kissat koetaan yleisesti ongelmatapauksiksi ja myös toisaalta lähes olemattomiksi, joiden olemassaoloon ei kiinnitetä kovin suurta huomiota, etenkin monissa Etelä-Euroopan maissa. Asenne eläimiä kohtaan on toisaalta hyvin moninainen, mutta useasti eläimiin kuitenkin liitetään ajatus jostakin likaisesta, sairaasta ja vaarallisesta. Asenne muistuttaa asennettamme roskiin. Kun joku kerran on roskannut kadulla, ei minun kuulu tätä roskaa pois noukkia. Siirrän siis vastuun jollekulle muulle, usein jollekin melko näkymättömälle taholle, joka usein on viranomainen tai eläinsuojelun nimissä työskentelevä taho. Monissa Euroopan maissa, varsinkin Etelä-Euroopassa katueläimet ovat valitettavan yleisiä ja niitä esiintyy suuressa määrin. Haluan omassa esitelmässäni esittää tapausesimerkin Rodoksen saarelta Kreikasta. Esitän kysymyksen, minkälainen oikeus katueläimillä on Rodoksen kaupungissa ja miten tuo oikeus olla ja elää tai päinvastoin värittää kaupunkikuvaa ja ihmisten yhteiselämää eläinten kanssa. Rodoksella elää arvioiden mukaan noin 20 000 koditonta kissaa. Taloudellisen taantumaa takia kissojen määrä on jopa kasvanut, koska asukkailla ei ole varaa leikkauttaa ja ravita kadulla eläviä kissoja. Haen esityksessäni vastauksia kysymyksiin katukissojen edellytyksistä tämän päivän ja tulevaisuuden Rodoksella omakohtaisten kokemusteni kautta ja eläinten parissa työskentelevien tahojen kautta. Kysymykset, kuten kuka omistaa ja ottaa haltuun kaupunkiympäristöä ja mikä rooli katukissoille annetaan tai suodaan kaupunkitilassa ja paikoissa, ovat esitelmäni keskiössä. Paneudun myös kysymyksiin kaupunkitilan rappeutumisesta katueläinongelmaan liitettynä sekä eläinten hyvinvoinnista välittävien tahojen työhön katueläinten parissa. Olen itse ollut mukana perustamassa Rodoksen kodittomat kissat ry:tä ja osallistunut leikkauskampanjoihin saarella.

MIKKO ÄIJÄLÄ
Lapin yliopisto
mikko.aijala@ulapland.fi

JOSÉ-CARLOS GARCÍA-ROSELL
Lapin yliopisto
jgarcia@ulapland.fi

MARIA HAKKARAINEN
Lapin yliopisto

Eläinten arvo Lapin matkailussa

Muun yhteiskunnallisen keskustelun ohella eläimistä ja niiden arvosta käydään nykyään yhä enemmän keskustelua myös matkailualalla. Matkailu on yksi keskeinen konteksti, jossa eläimen ja ihmisen välinen vuorovaikutus on tarkoituksellista (Cohen, 2009) ja perustuu eläimen tuottamaan taloudelliseen hyötyyn (Fennell, 2012). Eläimet toimivat mm. itsessään nähtävyyksinä, kuljetusapuna, matkakohteiden symboleina sekä osana paikallista ruokakulttuuria (Markwell, 2015). Taloudelliseen hyötyajatteluun perustuvat käytännöt torjuvat usein eläimen mahdollisuudet itseisarvoon (Burns, 2015). Esimerkkinä tästä on Kanadan Whistlerissä tapahtunut rekikoirien tappaminen, kun yritystoiminta kävi kannattamattomaksi Vancouverin olympialaisten jälkeen. Eläinten arvoa ei tunnusteta riittävästi myöskään matkailun virallisissa asiakirjoissa. (Fennell, 2012.)

Matkailussa eläinten arvo rakentuu usein niiden tuottaman taloudellisen hyödyn varaan, mikä vaikuttaa myös niiden kohteluun.

Suomen Lapissa lukuisat eläimet osallistuvat sekä konkreettisesti että imagollisesti lappilaisen matkailun rakentamiseen. Turistien kuljettamisen lisäksi eläimet ovat myös imagollisesti Lapin matkailulle korvaamattomia, kun matkailumarkkinoinnilla luodaan matkailijoille mielikuva arktisesta ja eksoottisesta Lapista pörröisen rekikoiran tai komeasarvisen poron avulla. Sekä matkailijoiden määrän, eri kansallisuuksien kirjon että eläinten hyvinvointia kohtaan lisääntyvän kiinnostuksen vuoksi eläinten arvo on asettumassa uuteen valoon.

Tutkimuksemme tarkastelee lappilaisten rekikoira-, poro- ja hevoshommatilapalveluja tarjoavien yritysten, aluemarkkinoinnista vastaavien organisaatioiden sekä ulkomaisten matkanjärjestäjien näkemyksiä eläinten arvosta Lapin matkailussa. Tavoitteenamme on hahmottaa, miten Lapin matkailussa käytettävien eläinten arvo rakentuu ja näkyy edellä mainittujen matkailutoimijoiden käsityksissä ja toiminnassa. Haastatteluaineisto kerättiin kesän ja syksyn 2016 aikana. Alustavat tulokset osoittavat, että eläinten arvo Lapin matkailussa on merkittävä, mutta arvo ilmenee erilaisena eri toimijoille. Eläinten pitämisestä ja hoitamisesta vastaavien matkailuyrittäjien keskuudessa eläinten hyvinvointia pidetään itsessään tärkeänä asiana. Kuitenkin eläimillä on myös vahva välineellinen arvo, koska ne liitetään koko yrityksen ja sen henkilöstön hyvinvointiin ja menestymiseen. Matkailun alueorganisaatioiden ja matkanjärjestäjien näkökulmasta eläimen arvo rakentuu taloudellisen arvon varaan. Heidän mielestään eläinten hyvinvoinnin todentamien on tärkeää paikallisille yrityksille kilpailuedun saavuttamisen näkökulmasta.

Tiistai 25.4.

Työryhmä 5

TIINA SALMIA
Turun yliopisto
tiina.salmia@utu.fi

Omakuvassa apina - Naruto-makakin selfiet ja eläimen arvo kuvassa

Tutkin väitöskirjassani omakuvia valokuvataiteessa ja sosiaalisessa mediassa työnimellä Do it Yourselfie – Material Digital Self-Portraits. Omakuva on ajankohtainen ja yhä useampaa meistä koskettava aihe, jolla rakennamme identiteettiämme esim. lemmikkien, luonnon ja läheistemme kanssa poseeratessamme sekä kuvan verkossa jakaessamme.

Tutkin aineistoni omakuvia pohtien miten ruumiillinen ja yhteiskunnallinen kohtaavat kuvissa. Metodeina käytän feminististä kuvantutkimusta – kiinnittäen huomioni sukupuolen ja ruumiillisuuden kysymyksiin – sekä uusmaterialistisen taiteentutkimuksen metodeita. Omakuvat ovat suosittu ilmiö, jota ei kuitenkaan ole tutkittu Suomessa vielä laajemmin. Väitän, että niitä on välttämätöntä tutkia taidehistorian kontekstissa, osana omakuvien perinnettä, sukupuolen ja kehollisuuden kysymykset huomioiden. Erityisesti luontoa, eläimiä ja ei-inhimillistä käsittelevässä

luvussani tukeudun myös ihmisen ja muiden lajien välille muodostettua hierarkkista eroa kritisoivaan posthumanistiseen ajatteluun.

Eläintutkimuspäivät 2017 -konferenssissa olen kiinnostunut analysoimaan eläimen arvoa kuvissa ottaen esimerkiksi tunnetun "apinaselfie"-tapauksen. Eläinoikeusjärjestö Peta nosti vuonna 2015 tekijänoikeuskanteen makakiapina Naruton puolesta. Indonesian Sulawesi-saarella asuva Naruto otti luontokuvaaja David Slaterin kameralla kuvia itsestään Slaterin poistuttua hetkeksi kameransa luota. Iloisesti virnistävän apinan omakuvat levisivät nopeasti perinteisessä ja sosiaalisessa mediassa.

Erityisesti feministinen taiteentutkimus on problematisoinut kuvien valtasuhteita kysymällä kuka niissä kuvaa ketä ja millä tavalla? Usein vastaus on ollut, että aktiivinen tekijä on miespuolinen taiteilija, joka kuvaa itselleen poseeraavaa naismallia. Entä kun kuvataan eläintä? Onko eläin vain objekti muiden joukossa asetelmakuvassa tai osa ympäristöä luontokuvassa? Entä mitä tapahtuu kun ihmisen sijaan apina painaakin kameran laukaisinappia ja ottaa kuvan itsestään?

SAARA KUPSALA

Itä-Suomen yliopisto

saara.kupsala@ymparisto.fi

Eläinkuvat lihayhtiöiden vastuullisuusviestinnässä

Viime vuosina lihayhtiöt ovat merkittävästi lisänneet vastuullisuusviestintäänsä tuotantoeläinten hyvinvoinnista. Taustalla on voimistunut julkinen keskustelu tuotantoeläinten hyvinvoinnista. Etenkin eläinaktivistien salakuvaamat videot suomalaisilta tiloilta ja teurastamoilta ovat nostattaneet keskustelua eläinten hyvinvoinnista lihantuotannossa. Tuotannon vastuullisuutta korostamalla lihayhtiöt pyrkivät säilyttämään kuluttajien luottamuksen kotimaiseen lihantuotantoketjuun sekä takaamaan asemansa kiristyneillä markkinoilla. Kuluttajien etäännyessä eläintuotannosta tuotantoeläinten näkyvyydestä on tullut poleeminen tema julkisessa keskustelussa. Tässä tutkimuksessa tarkastelen eläinkuvia suomalaisten lihatalojen viestinnässä sekä analysoin markkinoinnin tapaa kuvata ja moraalisesti asemoida eläin. Keskeisen taloudellisen asemansa kautta lihayhtiöt vaikuttavat kuluttajien eläinkäsityksiin ja eläimiä koskeviin arvostuksiin. Samalla kuitenkin lihateollisuuden markkinointiviestiä vastuullisesta kotimaisesta tuotannosta on enenevästi haastettu esimerkiksi sosiaalisessa mediassa. Tutkimuksen keskeisiä käsitteitä ovat lihansyöntikuluttuuri, nk. karnismi, sukupuolittuneet eläinkuvat sekä eläinten affektiivinen käyttö markkinoinnissa. Tutkimuksen aineisto koostuu kolmesta lihayhtiöiden markkinointikampanjasta. Tässä esitelmässä esittelen tutkimuksen teoreettisia taustoja ja aikaisempaa tutkimuskirjallisuutta markkinoinnin eläinkuvista sekä esittelen projektin tutkimusaineiston. Tutkimus on osa laajempaa, vuoden alussa käynnistynyttä tutkimusprojektia, jossa tutkitaan ristiriitaisia eläinkuvia suomalaisessa 2010-luvun keskustelussa.

PINJA MUSTAJOKI

Aalto-yliopiston Taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu

pinja.maki@gmail.com

Onko elämää ennen kuolemaa?

Tuotantoeläimen kohtaaminen eläinaktivistivideoissa

Passiivisena eteensä tuijottavat siat osuvat kameran valokeilaan. On hiljaista, rakeisessa kuvassa ei tapahdu juuri mitään. Seuraavassa otoksessa siat liikehtivät levottomasti ahtaassa karsinassaan.

Kamera poimii maassa makaavan pienen possun, joka näyttää kuolleelta, mutta sen jalka nykii heikosti ja silmissä on pientä liikettä. Pikkuisen possun olemus edustaa elämän ja kuoleman piinalliseen välitilaan jumittunutta joukkoa: tuotantoeläimiä.

Sikatehtaat.fi- ja tehtotuoantanto.net -sivustoilla julkaistuissa, vuosina 2006–2011 suomalaisilla eläintuotantotiloilla salakuvatuissa videoissa tavallinen kohtaa äärimmäisen ja normaali poikkeavan häiritsevällä tavalla: näkymien kauhistuttavuus on niiden arkipäiväisyydessä. Aktivistivideoista hankalaa katsottavaa tekee kokemuksellisen *elämän* ja hengissä olemisen välisen eron silmiinpistävyys. Kohtaamme tuotantoeläimen nimenomaan hengissä olevina – ei elävinä – olentoina. Katsomme hengissä olevia kuolleita. Mieltäessämme eläimen vain biologisesti hengissä olevaksi olennoksi menettää eettinen arvokäsitys pohjansa ja saamme oikeutuksen eläimen tappamiselle mistä tahansa syystä – vaikkapa silkasta mielihalusta. Eläinaktivistivideot edustavat eräänlaista eläinten esillepanoa: ihmisten altistamista veitsellä vedetylle rajalle ihmisen ja ei-inhimillisen eläimen välillä. Näkymättömän eläimen esiin nostaminen on teko: hengissä olevat kuolleet tuodaan hetkellisesti elävien kirjoihin. Eläimen näkyväksi tekeminen on aktiivista toimintaa, "elämää", kun taas näkymättömissä pitäminen on passiivista "hengissä oloa."

Kontrolloimme ja hallinnoimme tuotantoeläimiä paitsi niiden hengissä olon aikana myös hengissä olon päättymisen jälkeen. Mutta voiko ilman elämää olla kuolemaa? Mikä on sopiva nimitys hengissä olon päättymiselle? Lihaksi transformoitunut tuotantoeläin irtautuu hämärästä ympäristöstään ja jatkaa matkaansa entistä julkisemmin. Sitä käsitellään, kosketellaan ja katsotaan; mainostetaan, arvostellaan ja halutaan. Se saa arvomerkin: hintalapun päällensä. Lihaksi kasvatetun ruumiin rahallinen arvo todellistuu vasta kuoleman jälkeen. Mitä arvoa sisältyy ruumiin kuolemaa edeltävään aikaan?

Työryhmä 6

LOTTE SUVERI
Turun Yliopisto
lotte.h.suveri@utu.fi

Turkistarhaukseen liitettävät arvot Suomessa – Veganismin ja henkilökohtaisen tutkijaposition haasteet arvolatautuneen aihepiirin tutkimisessa

Tuotantoeläimiin liitettävien arvojen tutkiminen on haastavaa ja usein tunnelatautunutta sekä siihen liittyy paljon eettistä pohdintaa. Yksilön ymmärrys tuotteistettujen eläinten arvosta on sosiaalisesti ja kulttuurisesti rakennettua sekä henkilökohtaista. Pro gradu – tutkielmassani tutkin maantieteellisestä näkökulmasta arvoja, joita turkistuotantoon liitetään paikallisella ja kansallisella tasolla Suomessa. Käytin Q-metodologiaa menetelmänä ja tulkitin tutkimuksessa esiin nousseita turkistarhausdiskursseja yhdistämällä teoriaa ihmisten perusarvoista (Schwartz 1992) karnismiini (Joy 2010). Tulokset antoivat suuntaviivoja siitä, millainen arvopohja tukee eläinten tuotteistamisen hyväksyntää sekä toisaalta myös eläinoikeudellista ajattelua.

Tutkimuksen kannalta oli oleellista haastatella turkistarhaukseen myönteisesti suhtautuvia tahoja kuten turkistuottajia ja muita alalla työskenteleviä. Aineiston keräämisessä, haastattelutilanteissa ja

tuloksia analysoidessa haasteita tuotti tutkimuksen läpinäkyvyyden sekä henkilökohtaisten arvojen esille tuominen vegaanin ja eläinoikeusajattelijan tutkijapositiona käsin. Voiko tutkimusta arvoista tehdä avaamatta tutkijan henkilökohtaista arvomaailmaa? Parantaako avoimuus tutkimuksen laatua?

Tässä puheenvuorossa pyrin herättämään keskustelua eläinten tehotuotantoon liitettävien arvojen tutkimisen haasteista ja toisaalta näiden haasteiden tuomista mahdollisuuksista. Työkaluna tutkimuksen eettisyyden lisäämisessä tarkastelen refleksiivisyys – käsitettä, joka antaa suuntaviivoja henkilökohtaisten arvojen ja oman tutkijaposition avaamiseen. Lisäksi esittelen Q-metodologian, joka osoittautui toimivaksi menetelmäksi tunnelatautuneen aihepiirin tutkimisessa.

EEVA-MARIA MUSTONEN

Oulun yliopisto

Eva.Mustonen@hotmail.com

Ihmisen iloksi ja hyödyksi — Maailman nopein hevonen luotiin 1700-luvulla

Ison-Britannian yläluokka ryhtyi jalostamaan hevosia laukka- ja metsästysurheiluun 1600-luvulta lähtien. Englannin täysiverinen, maailman nopein hevonen, on saanut nykyisen hahmonsensa tämän kehityksen tuloksena. Yleisen historian Pro gradussani Ihmisen iloksi ja hyödyksi — Laukka- ja metsästyshevosten valitseminen ja jalostus 1700-luvun Isossa-Britanniassa tarkastelin, kuinka britit käytännössä jalostivat laukka- ja metsästyshevosia 1700-luvulla ja millaisia arvoja hevosjalostukseen liittyi. Tutkielmani aineistona käytin kahtakymmentä Isossa-Britanniassa julkaistua hevosenhoitopasta.

Esityksessäni osoitan, että britit saivat vaikutteita hevosjalostukseensa Lähi-idästä, ja että laukkahevosia jalostettiin valikoiden tutkimallani ajanjaksolla. Britit halusivat kilpahevostensa olevan kauniita, terveitä ja rohkeita, joten jalostustoiminta tähtäsi näiden ominaisuuksien saavuttamiseen. Täysiverihevosten jalostuksessa hyviksi luokiteltuja ominaisuuksia suosittiin ja heikkoja pyrittiin karsimaan. Esityksessäni nostan esille, että ihminen on muokannut hevosia, kuten englannin täysiverisiä, tietoisesti jo vuosisatojen ajan. Hyvä laukkahevonen ei ole ollut arvokas pelkästään siitä saatavan käytännön hyödyn ja rahan vuoksi. Kalliit hevoset olivat tutkimallani ajanjaksolla briteille omaisuutta, mutta niistä tuli yhä enemmän myös statussymboleja. Britit ihailivat hevosen kesyttömyyttä, vaikka samaan aikaan hevosen käytöstä kontrolloitiin. Nähtävissä oli valistusajan ihanne vapaasta, tuntevasta yksilöstä ja hevosopaat osoittavat, että se ihanne laajeni 1700-luvulla koskemaan myös joitakin eläimiä. Hevoset edustivat kesyttömyyttä ja vilpittömyyttä, mutta niiden toivottiin myös olevan ihmisen uskollisia kumppaneita.

Tuon esille, että hevoset nähtiin 1700-luvulla yhä enemmän tuntevina ja ajattelevina yksilöinä. Hevosta ei 1700-luvun Britanniassa pidetty enää pelkkänä koneena, kuten joissakin yhteyksissä on väitetty. Kuitenkin hevoset olivat tutkimallani ajanjaksolla enemmän tuotanto- ja hyötyeläimiä kuin seuraeläimiä. Britit uskoivat, että hevosista saataisiin suunnitelmallisen jalostuksen avulla yhä parempia. Etusijalle täysiverihevosten jalostamisessa nostettiin hevosten terveys, ulkonäkö ja maineikas sukutaulu. Täysiverihevosten jalostaminen muuttui 1700-luvulla selvästi aiempaa kunnianhimoisemmaksi ja tieteellisemmäksi toiminnaksi, jonka tavoitteena oli täydellinen, myymisen arvoinen hevonen. Osoitan, että tämän ajattelun kaiut ovat nähtävissä myös nykyisessä hevosjalostusbisneksessä.

Ylämaankarjan naudan arvo, arvotus, arvostus, arvostelu; arvoitus?

Ylämaankarja on ensisijaisesti lihan tuotantoa varten pidetty nautarotu. Hyödyksi käytetään teuraseläimistä koko ruho sarvista sorkkiin, eloon jäävät vasikat, maito, karvat ja lanta sekä pito-olosuhteet, käyttäytyminen, ulkonäkö ja mielikuvat. Tuotantoeläinkäytön lisäksi rotua pidetään lemmikkieläiminä, ylläpitämässä ympäristön luontoarvoja, maatilamatkailun houkuttimena, maaseudun asuttamiseksi, statussymbolina ja taiteellisen toiminnan inspiraationa. Rotu herättää tavanomaista enemmän tunteita ja intohimoja. Ylämaankarjan naudan arvo riippuu tarkastelijasta ja muodostuu monista ulottuvuuksista ja tarkastelukulmista. Tarkastelija voi olla ihmisyksilö, tuottajayhteisö, rotuyhdistys, kansakunta tai globaalisti ihmiskunta. Ihminen voi olla eläimen pitäjän, kuljettajan, teurastajan, lihan käsittelijän, kauppiaan, ostajan, kokin, kuluttajan, kansalaisen, taiteilijan tai monessa muussa ja yhtaikaa useassa eri roolissa. Arvo on erilainen eri ihmisille. Yleensä ihminen liittyy eläimeen samanaikaisesti useita erilaisia yhteismitattomia ja mittaamattomia arvoja. Lisäksi arvo riippuu ihmisen elämänsäytymisestä, maailmankatsomuksesta ja uskonnosta. Useimmiten arvo on subjektiivinen tunne tai mielikuva, joka riippuu ajasta, paikasta, henkilöstä ja kontekstista. Arvo on kasvatuksen ja oppimisen tulosta ajattelussa, peritty arvo, mutta myös rahassa mitattavissa oleva laskennallinen käsite. Arvo voi olla tietyllä eläinyksilöllä, yksittäisellä eläimellä, sosiaalisella eläinryhmällä, rodulla tai lajilla. Tarkastelun ulottuvuus voi olla maantieteellisesti paikallinen, valtakunnallinen tai globaali ja ajallisesti historiallinen, tämänhetkinen tai tulevaisuutta tarkasteleva. Arvo syntyy eläimen tai rodun erityispiirteistä, kuten sopivuudesta erityisiin pito-olosuhteisiin, ruokintatapoihin ja karkearehun hyväksikäyttöön, lihan ja maidon ominaisuuksista, geneettisestä perimästä, arvostellusta ruumiin rakenteesta ja tunteisiin vetoavasta ulkonäöstä. Arvo on kaupallista markkina-arvoa, kuvaan liittyvää välineellistä arvoa, kansallista ja muuta symboliarvoa sekä tuotantotapaan liittyvää brändiarvoa, kuten luomu tai eläinten hyvinvointiin liittyvät olosuhteet. Arvo voi olla negatiivista haitta-arvoa, joka liittyy eläimen ympäristövaikutuksiin, ilmaston lämpenemiseen, Itämeren tilaan ja punaisen lihan ravintoarvoon. Arvo voi perustua myös virheellisiin tulkintoihin ja yleistyksiin eläinten ominaisuuksista, väriin uskomuksiin ja totuuden vastaisiin väittämiin ja legendoihin. Esityksessä havainnollistetaan edellä esitettyjä luonnehdintoja konkreettisin esimerkein tuoden esille naudan arvon monivivahteisuutta. Arvon muodostuminen jää kuitenkin monilta osin arvoitukseksi. Havainnot ylämaankarjan arvosta pohjautuvat paitsi eläinten havainnointiin myös niiden omistajien haastatteluihin ja sosiaalisen median keskustelupalstoista kumpuaviin mielipiteisiin.

Työryhmä 7

KAISA HEISKANEN

Helsingin yliopisto

kaisa.heiskanen@sell.fimnet.fi

Koe-eläintoimijoiden asenteet jyrksijöiden kokemaan kipuun

Tutkimustietoa laboratorioeläinten kivunarviointiin vaikuttavista tekijöistä on varsin vähän. Kipulääkitysten käytössä laboratoriojyrksijöillä on toisinaan maailmanlaajuisella tasolla eroavaisuuksia, joiden taustalla voi olla useita syitä. Empatian on todettu vaikuttavan kivun arviointiin muun muassa tuotanto- ja lemmikkieläimillä, mutta tutkimuksia laboratoriojyrksijöiden kivun arvioinnin osalta ei ole tehty. Tutkielman tarkoituksena oli selvittää koe-eläinten kivun arviointiin ja hallintaan vaikuttavia tekijöitä ja mahdollisia ongelmakohtia.

Laboratoriojyrksijöiden kivun arviointi voi olla hankalaa, koska ne pyrkivät saaliseläiminä peittämään kipuoireilua. On kuitenkin havaittu, että kivuliailla jyrksijöillä on muutoksia unirytmissä, syketiheydessä, liikkumisessa sekä rehun ja veden kulutuksessa. Jyrksijä voi myös välttää kipeiden jalkojen käyttämistä, mutta saattaa korvata yhden kipeän jalan käyttöä muilla, jolloin ontumista ei havaita. Lisäksi jyrksijöiden painossa ja niiden pesän ylläpidossa on havaittavissa puutteita. Jyrksijät myös saattavat nuolla itseään normaalia enemmän tai purra ihoaan. Viime vuosina on myös kehitetty hiiren ja rotan naaman ilmeisiin perustuvat kivunarviointimenetelmät.

Empatialla tarkoitetaan kykyä ymmärtää ja myötäelää toisen ihmisen tunteita ja kokemuksia. Eläimiin kohdistuvaa empatiaa kokevat tutkimusten mukaan enemmän naiset, lemmikin omistajat ja ihmiset, joiden perhekoko on pieni. Kykyä tuntea empatiaa voidaan mitata muun muassa Interpersonal Reactivity Index (IRI) -kyselyllä, joka selvittää empatian neljää eri osa-aluetta. Tutkimuksessa toteutettiin kysely, joka pohjautui IRI-menetelmään. Tutkimuksessa selvitettiin Helsingin yliopistossa työskentelevien koe-eläinhoitajien ja työssään eläimiä käyttävien tutkijoiden asenteita koe-eläimiin ja niiden kokemaan kipuun, sekä selvitettiin kipuarvioiden suuruuteen vaikuttavia tekijöitä. Kyselyyn vastasi 40 koe-eläintoimijaa.

Tutkimuksessa havaittiin, että paljon empatiaa eläimiä kohtaan kokevat vastaajat kokivat sitä paljon myös ihmisiä kohtaan. Lisäksi koe-eläinhoitajat kokevat tutkijoita suurempaa empatiaa eläimiä kohtaan, mutta kummallakaan ryhmällä eläimiä kohtaan koettu empatia ei vaikuttanut kipuarvion suuruuteen. Korkeampia kipuarvioita antoivat ne vastaajat, joilla oli iso perhekoko ja he jotka ilmaisivat kiintymyksensä perheen lemmikkiä kohtaan. Lisäksi perheeseen vaikutus oli kipuarvioihin nähden vastakkainen: pieni perhekoko lisäsi eläimiä kohtaan koettua empatiaa. Vastoin odotuksia koe-eläintoimijoiden kokema empatia eläimiä kohtaan ei vaikuttanut kipuarvion suuruuteen, mutta esiin saatiin muita vaikuttavia tekijöitä.

MARIA HELENA SAARI

Universitat Autònoma de Barcelona

mariahelenasaari@gmail.com

Shaping the human-nonhuman animal relationship through childhood representations of nonhuman animals

The roots of our “morally schizophrenic” (Francione 2004) relationship with nonhuman animals can be traced back to our childhood. The moral status children are taught regarding nonhuman animals echo their status as property - as mere objects of use. The ways in which nonhuman animals are represented in children’s media (stories, toys, activity books) and in the educational

setting create a speciesist lens through which a child learns to view the world. The representation of nonhuman animals in children's media socialises children to view the exploitation, captivity and instrumental use of nonhuman animals as normal and natural. Children are taught to categorise nonhuman animals based on their instrumental value, which is directly linked to the legal classification of nonhuman animals as property. Idyllic representations of exploitative practices and the social positioning of nonhuman animals can be seen to condition children to empathise with a small proportion of nonhuman animals (i.e. pets) and to show apathy toward others. How do we refute speciesist messages and turn apathy into empathy? Humane education offers a new didactic for the human-nonhuman animal relationship (and consequently the protection of nonhuman animals), one that has the potential of shifting the status quo, as it offers the tools to identify and critically assess biased and anthropocentric social positioning of nonhuman animals. Could the moral status of nonhuman animals be shifted and the humannonhuman animal relationship reshaped using a non-speciesist approach to learning about the world?

JARI KÄRKKÄINEN

Turun yliopisto

jari.karkkainen@utu.fi

Arvottava eläin

Arvon voi luokitella karkeasti kahteen kategoriaan, itseisarvoon ja välinearvoon. Itseisarvo on muista olioista riippumatonta olion sisäisistä ominaisuuksista muodostuvaa arvoa, tai arvoa, joka on olemassa minkään ulkopuolisen arvottajan kokemuksesta riippumatonta. Välinearvo viittaa laajaan joukkoon erilaisia arvoja, joiden luokittelua on tehty lähinnä ihmisten kokemusten kautta. Muiden eliöiden arvokokemuksia kun on huomattavasti vaikeampi tutkia. Kehitteillä olevassa arvoteoriassani esitän, että välinearvon kokemuksen kannalta ei ole oleellista mitä lajia eliö sattuu edustamaan, vaan millainen arvottava mielellisyys eliöön liittyy. Esitän, että monenlaiset eliöt voivat pystyä arvottamiseen ja että tämä erilaisten arvottajien kokemus arvosta on se perusta, miksi erilaisia luonnon koosteita tulisi kohdella arvokkaina. Esitelmässäni hahmottelen arvoteoriani perustaa.

Luonnonympäristöjen arvoa ajateltaessa unohtuu usein niiden kompleksisuus ja luonne ympäristöinä, jotka pakenevat tarkkaa määrittelyä. Määrittelyn väistämätön epätarkkuus kertoo näiden ympäristöjen ontologisesta statuksesta olioina, jotka ovat pikemmin kokijan muodostamia konstruktioita kuin luonnollisia olioita.

Koska luonnonympäristöt ovat koosteita toisiinsa ajallisesti ja paikallisesti vain löyhästi sidoksissa olevista olioista, niiden käsittely itseisarvoisina olioina ei ole mielekäästä. Jos kohdetta ei ole olemassa ontillisesti, on vaikea väittää, että sillä olisi ulkopuolisesta kokijasta riippumatonta arvoa. Hedelmällisempää onkin käsitellä tällaisia olioita niille attribuoidun välinearvon avulla. Kompleksiset luonnonympäristöt ovat arvokkaita, koska jokin antaa niille arvon omista lähtökohdistaan.

Kompleksin arvottaminen on mielellinen prosessi, jossa arvottaja suuntaa intentionensa fenomenaaliseen kokemukseensa arvotettavasta ja tästä seuraavan reflektion tuloksena muodostaa uuden intentionaalisen tilan, jonka sisältönä on arvokokemus. Arvokokemuksessa komponentteina ovat arvottaja, arvotettava kompleksi sellaisena kuin arvottaja sen voi kokea ja arvottajan uskomus tuon kompleksin välineellisestä hyödystä itselle.